

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. Сковороди
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амірович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
протокол № 7 від 25.10.2018 року*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірнику містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018

© Колектив авторів, 2018

© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018

© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Частина 2. ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Аркатова О. С. Формування терміну «життєві стратегії» у психології.....	97
Артемченко В.І. Особливості особистості вагітної жінки	98
Бабатіна С.І. Явище «людського фактору» та його вплив на професійну діяльність майбутніх фахівців річкового та морського транспорту.....	102
Бабатіна С.І., Бостан Л.В. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання та агресивної поведінки в підлітковому віці	105
Бабатіна С.І., Міщенко В.С. Аналіз конструктів життєвого шляху та життєвої перспективи у контексті життєтворення особистості	108
Базалій О.А. Становлення узгодженого уявлення про власне майбутнє у юнацькому віці	111
Балабай І. С., Малихіна О. Є. Вікова динаміка у розвитку обдарованості.....	113
Балинська М.В. Здоров'язберігаюча компетентність як запорука розвитку особистості та збереження психологічного здоров'я педагога та його учнів	115
Беляєва К.Ю., Коханова О.О. Формування психологічної готовності старшокласників до ЗНО з історії України	117
Білоцерківська Ю.О., Новрузова А.Е. Особливості психологічного сприйняття часу дорослої людини	118
Бочелюк В. Й. Профілактика професійного вигорання держслужбовців	119
Бужинська С. М., Бойченко А. О. Синдром емоційного вигорання студентів: психологічний аспект.....	122
Бурейко Н.О. Вікові та психологічні особливості студентів-білінгвів	124
Галата О.С. Навчальна завзятість та її залежність від самоорганізації діяльності студентів та школярів.....	126
Ганаго Г.Ю. Програма розвитку позитивного фону та саногенного мислення працівників сфери обслуговування.....	129
Ганущак Р., Сенік О. До проблеми визначення збалансованої часової перспективи	131
Гога Н.П. Проблемы формирования социального мышления студентов поколения «Z»	133
Гончар Н.О. Стереотипи ставлення до людей з особливими потребами як ключова проблема впровадження інклюзивної освіти	137
Гребенюк Н.О., Беляєва К.Ю. Імідж педагога Нової української школи: психологічний аспект.....	138
Грицук О.В. Емоції в структурі професійної компетентності викладача закладу вищої освіти	140
Грянник Д.О. Місце емоцій у розвитку пізнавальних процесів школярів під час навчання	141
Гукасян К.О. Психологічні чинники розвитку психосоматичної компетентності матерів дітей з вадами розвитку.....	144
Даниленко Н.В. Особистісні чинники, що впливають на формування ставлення до здоров'я	146
Даниленко Н.М. Методичні підходи до дослідження ставлення до власної зовнішності в сучасній психології	149
Даніліч-Скакун А.А., Антонюк Є.С., Сопільняк В.С. Психологічний аналіз шляхів звільненості від невпевненості	151
Дзюбич О.М. Поняття та проблема булінгу.....	153

Галата О.С.

*Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків*

НАВЧАЛЬНА ЗАВЯТІСТЬ ТА ЇЇ ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД САМООРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ТА ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що завзятість виступає регулятором навчальної діяльності школярів та студентів. Дослідження взаємозв'язку завзятості у навчальній діяльності та параметрів її самоорганізації є важливим, оскільки необхідно визначити сформованість навичок тактичного планування і стратегічного цілепокладання у студентів та школярів.

У психології завзятість розглядають у трьох контекстах: 1) диспозиційний контекст (особистісний), де завзятість визначають, як певну властивість суб'єкта, яка відповідає за тривалість дії, незалежно від ситуації; 2) ситуаційний, в якому завзятість – це певна властивість поведінки, зумовлена виключно зовнішніми факторами; 3) інтерактивний (транзактний) – контекст в якому завзятість визначають, як рису поведінки, яка зумовлена як зовнішніми (ситуативними), так і внутрішніми (особистісними) факторами.

Для визначення ролі самоорганізації діяльності в структурі навчальної завзятості та наполегливості нами були використані наступні методики: 1) опитувальник навчальної завзятості М.А. Кузнецов, О.С. Галата; 2) опитувальник самоорганізації діяльності О.Ю. Мандрикової. Вибірку досліджуваних склали 260 осіб (181 жінка та 79 чоловіків, середній вік яких становить 18 років). Дослідження здійснювалося в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, Харківській державній академії фізичної культури, Харківському педагогічному ліцеї № 4 та ХЗШ № 38 м. Харкова.

У таблиці 1 представлені результати кореляційного аналізу між показниками опитувальника навчальної завзятості та методикою самоорганізації діяльності (ОСД) О.Ю. Мандрикової. Встановлено позитивний зв'язок між загальним показником завзятості та показниками плановірності ($0,43, p \leq 0,00001$), цілеспрямованості ($0,55, p \leq 0,00001$), фіксації ($0,40, p \leq 0,00001$), та наполегливості ($0,53, p \leq 0,00001$). Представлені вище зв'язки свідчать про те, що особистість яка проявляє високий рівень завзятості бачить і ставить довгострокові навчальні цілі, якісно планує свою діяльність, проявляє на високому рівні волюв'язкості та наполегливості. Такі люди можуть ефективно структурувати власну навчальну діяльність, робити висновки та аналізувати результати навчання. Тобто, це вказує на те, що люди з високим рівнем завзятості (наполегливості), не зважаючи на рівень інтелекту чи таланту, можуть слідувати власним планам, цілям, намірам, та можуть показувати кращі навчальні результати у порівнянні з іншими школярами (студентами).

Таблиця 1

Взаємозв'язок показників навчальної завзятості та самоорганізації діяльності, N=260

Навч. завзятість \ ОСД	Планованість	Цілеспрямованість	Наполегливість	Фіксація	Самоорганізація	Орієнтація на сьогодення
Загальний показник завзятості	0,43	0,55	0,53	0,40	0,25	0,17
Цілеспрям.	0,33	0,47	0,47	0,34	0,19	0,22
Зусилля	0,29	0,51	0,45	0,35	0,20	0,14
Самоконтр	0,51	0,43	0,34	0,30	0,32	0,09
Довед. до кінця	0,33	0,41	0,54	0,37	0,16	0,11

Загальний показник завзятості позитивно корелює з показником самоорганізації ($0,25, p \leq 0,005$). Тобто, чим вищий рівень самоорганізації школяра чи студента, тим швидше за все, така особистість буде регулювати власну навчальну діяльність за допомогою зовнішніх допоміжних засобів (щоденники, записники, онлайн менеджери тощо), що і доведено в дослідженнях Є. Ярчевської-Герц, де вона зазначає, що існує зв'язок між особистісною тенденцією до образного мислення, назва якої ментальна симулятивність, та завзятою навчальною дією (Маршал-Вишневська М., Ярчевська-Герц Є., 2015).

Загальний показник завзятості практично не корелює з показником орієнтації на сьогодення ($0,17, p \leq 0,05$). Такі індивіди здатні бачити та цінувати своє психологічне минуле й майбутнє, нарівні з тим, що відбувається з ними в даний момент часу. Це означає, що учні та студенти з високим рівнем наполегливості й завзяття, майже не орієнтуються на цілі «Do-goals», за Ч. Карвером та М. Шейером, чи на конкретні цілі моторних актів, а ставлять перед собою довгострокові навчальні цілі, які автори даної теорії назвали «Be-goals» – тобто, загальні принципи, пов'язані з бажаним Я, та беруть участь у проектах, які відбуваються довгий час (Карвер Ч. і Шейер М., 2004).

Вольове зусилля на високому рівні позитивно пов'язано з цілеспрямованістю ($0,51, p \leq 0,00001$). Учні з високим рівнем прояву вольового зусилля здатні чітко усвідомлювати мету навчальної діяльності, обирати план, спосіб та засіб виконання дій, свідомо контролювати та регулювати власні дії, мобілізувати вольові ресурси задля досягнення поставлених цілей. Вольове зусилля виявляється в осіб які мають високий рівень наполегливості ($0,45, p \leq 0,00001$). Наполегливість особливо яскраво виявляється, коли людина знаходиться у критичній (проблемній) ситуації, коли необхідно проявити вольове зусилля, щоб подолати труднощі та

перепони, на шляху до досягнення навчальної мети. Ті особи, які прикладають більше зусиль, для виконання того чи іншого завдання, поліпшують свою майстерність у виконанні цих завдань та мають вищі успіхи у навчанні.

Самоконтроль найбільш тісно пов'язаний із планомірністю (0,51, $p \leq 0,00001$) та з цілеспрямованістю (0,43, $p \leq 0,00001$). Так, ціль виступає відправною точкою будь-якої саморегуляції та самоконтролю, а відмова від мети еквівалентна припиненню саморегуляції стосовно даної мети (Іванников В.А). Прийняття цілей для студентів та школярів з високим рівнем самоконтролю виступає як життєва необхідність, вони живуть, визначають навчальні цілі та переміщуються між ними, а також визначають антицілі і тримаються від них подалі. В останньому випадку ми маємо справу з адаптаційною реакцією, тактичною зміною цілі низького рівня, що дозволяє ефективно досягти цілі середнього «Do-goals» та високого рівня «Be-goals». Такі особи, також, звикли вирішувати навчальні проблеми послідовно, крок за кроком.

Існує позитивний зв'язок між самоконтролем та наполегливістю (0,34, $p \leq 0,0001$). Суб'єкти з вираженим високим самоконтролем та саморегуляцією проявляють здатність відносно легко долати труднощі й невдачі, схильність йти на ризик, приймати рішення, що є показниками наполегливості особистості (Ільїн Є.П).

Показник опитувальника навчальної завзятості доведення справи до кінця тісно пов'язаний з такими показниками методики самоорганізації діяльності, як фіксація (0,37, $p \leq 0,00001$), наполегливість (0,54, $p \leq 0,00001$), та цілеспрямованість (0,41, $p \leq 0,00001$). Людина з високим рівнем наполегливості, цілеспрямованості здатна до вольового контролю своєї діяльності, не відступати перед труднощами, довгий час працювати над досягненням поставленої мети докладаючи при цьому вольові зусилля, відмовлятися від усього, що відволікає її від навчальних цілей, визначає крайні терміни їх досягнення.

Планомірність позитивно корелює з доведенням справ до кінця (0,33, $p \leq 0,0001$). Високий рівень планомірності у студентів (школярів) свідчить про те, що вони адекватно та свідомо розуміють власну ієрархію цілей, можуть відрізнити цілі нижчого та середнього рівня від цілей вищого рівня. Такі учні можуть швидко досягати успіху у навчанні, витрачаючи на це мінімум зусиль та часу.

Показник цілеспрямованості (як компонента завзятості) позитивно взаємопов'язаний з наполегливістю (0,47, $p \leq 0,00001$), та цілеспрямованістю (0,47, $p \leq 0,00001$) за методикою самоорганізації діяльності О.Ю. Мандрикової. Цей кореляційний зв'язок свідчить про здатність особистості до цілеспрямованих, наполегливих дій у сторону досягнення мети. Х. Хекхаузен динаміку цілеспрямованої дії описує як перехід від «мотиваційного стану свідомості», максимально відкритого стосовно

отримання нової інформації і обдумування можливостей, до «вольового стану свідомості», коли рішення вже прийнято, дії приймають конкретну спрямованість і свідомість «закривається» від того, що може цю спрямованість похитнути чи змінити. Перехід від першого до другого відбувається різко, в акті прийняття суб'єктом внутрішнього рішення (перехід Рубікону) (Галата О.С., 2017).

Отже, початкова завзятість – це вольова якість особистості, яка відповідає за підтримку розпочатої дії, прояв сили волі чи вольового контролю над дією. Вона складається з цілеспрямованості, вольового зусилля, самоконтролю та доведення навчальних дій до логічного кінця.

Завзятість у школярів та студентів найбільш тісно пов'язана з планомірністю, цілеспрямованістю, наполегливістю та фіксацією. Це вказує на можливість подолання всіх труднощів та негараздів на шляху досягнення мети. Такі учні чітко розуміють свої цілі, мотиви навчання, можуть розбити навчальну ціль на декілька проміжних, не втративши основної направленості мети. Доведений кореляційний зв'язок завзятості та самоорганізації вказує, на те, що роль саморегуляції у завязаній навчальній дії є визначною, та характеризується вираженою внутрішньою зосередженістю зусиль людини на навчальній діяльності.

Ганаго Г.Ю.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОГО ФОНУ ТА САНОГЕННОГО МИСЛЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

На сьогодні життєвий простір людини перенасичений стресогенними факторами. Особливо це стосується працівників сфери обслуговування. У сфері обслуговування, попри перенасичення професійним спілкуванням з клієнтами, брак часу на відпочинок, безліч конфліктних ситуацій, що виникають постійно як з клієнтами так і колегами, порушення режиму робочого часу, в тій чи іншій мірі існує дефіцит можливостей професійного спілкування з колегами. Дефіцит можливостей професійного спілкування з колегами істотно ускладнює обмін знаннями та досвідом між ними та надання один одному емоційної підтримки, яка багатьма дослідниками розглядається як один з найважливіших факторів, поряд з розвитком професійної успішності, також і попередження професійного стресу і «вигорання». Внаслідок цього істотно зростає ймовірність спотворення внутрішнього образу своєї професійної діяльності, самоідентифікації особистості, що призводить до зниження критичності і саморефлексії, зростанню своєрідною професійної ригідності. З чого постає проблема виникнення психосоматичних феноменів нормального функціонування працівників сфери обслуговування та її дослідження.